

պէս արհաւիրեալ զանաւորանի
կրն հաստաւ ե գտնուած իրր զարձ
ժանր մնաց, նրա թաթը մինչեւ ան
մի մազակաւ չըարձրացաւ, Թագաւ

[illegible]

սկսէ իւր համակրելի գործունէութիւնը։ Ինչպէս լուծուի է, միւս գաւառական բաղադրներով եւ մտադրութիւն կայ Վճիռողներ ընկերութիւն հիմնելու, ցանկանում ենք աջակցութիւն։

—Բազու անտանելի չորեր է անուամբ, մանաւանդ երբ գաղափար է հիւսնային քամին, որ շատ ու քիչ գոլովիւն է, բերում հետք, թէ և միևնույն ժամանակ աչքեր կտարանցելու փոշին էլ անպակաս է անում։

Բազուայ փողոցները սրբելու ֆուր-է բաղադրային դուռն յանձնել է քանոն, նա էլ իւր քէթը տուած ժամանակ փչում է այս փողոցի աղբը մի ժամ առաջ մաքրած փողոցը լցնում, այնտեղից էլ մի ուրիշը ոչ աչք է հարցնում, ոչ չոր, ոչ տուն, ամեն տեղ լցնում է Յանկայի էր, որ դուռն աւել օրինաւոր պայման կապիւր քամու հետ, որ աղալիս խաղեր չխաղայ, թէ չէ ժողովրդի մէջ հետզհետէ կուրծիւնը զարգանում է և շատ չի քաշիլ այստեղի ցերեկն էլ գիշերի պիտի փոխուի, գոնէ մեծամասնութեան համար։

ՀԻՆՆԱԽԱՅԻՆԱՆԻՑ.—Յուլիսի 10-ին երեկոյան ժամի 8-ից անց 10 րոպէ բաղադրի երկնամասնորի վրայ երևաց մի հրեղէն գունդ, որ սլանալով արևելքից դեպի արևմուտք, հետեից մի երկար տարածութեամբ լուսաւոր գիծ թողնելով, այդ մէտքօրէն ճառագայթներն այնքան լուսաւոր էին, որ ամբողջ քաղաքը, կարծես, անհետանալ 5 րոպէ լուսաւորած էր արեգակի ճառագայթներով։ Այնպէս էր թւում, որ երեկոյը պատահում էր մեղանոց հալիւ 10 կամ 15 սամէն բարձրութեամբ, ճառագայթներով լուսաւոր լինելու քանկութեամբ և ամենքներում աշխատում էին փախչել և թողնելու այսպիսի մի ահալան հրեղէն ճառագայթները։

—Ինչպէս ընթերցողներին յայտնի է, անցեալ շաբաթ երեկոյ, լուլիսի 8-ին, տեղի օրինաւոր կապիւր զանգիւղում մի խումբ երկրաբանական թանկանքներով մասնակցութեամբ ներկայացրին «Գաւառի ամի», զբաղւած չորս արարուածով և «Երեք Գաղի» կատակերգութիւնը մի արարուածով։ Պէտք է ասած, որ ներկայացումը շատ աղոյ անցաւ, բայց ճասարակութիւնը քիչ էր։ Մի քանիսը բառական աղոյ էին իրենց գերբերում օրինակ Միտանի գերումը պ. Պողոսեանցը, Միտանի գերումը պ. Փիլիպեանցը և Բարդուղիմէոս Եանախորդի գերումը պ. Տէր Մարգարեանցը և զանաւոր արժանաշան բուռը ծափահարութեամբ ներկայացումից զոյգացած գունարը, մոտաւորապէս 40 րոպէ, յանձնեցին, ինչպէս անցեալ յիշած ենք, մի չքաւոր ուսուցչի։

ՕԳՈՒՊԱԿԵՐՏԻՑ.—Այստեղ, եղանակները շատ խառն են, առաւօտից մինչև երեկոյ մշուշը չէ հեռանում։ Արևն առաւ թէ ամառում է ամառի կտրից մեղ մտնի անկում։

—Մտերքս կայանալու է տանուտէրի ընտրութիւնը Յանկայի էր, որ զի դա-ցիները մի կողմ թողած կուսակցական և խնամական զգացումներն, առաջնորդութիւն զի դի իսկական չափերով։

Կ. ՊՈՒՍԻՑ մեր քաղաքում թղթակցութիւններից խմանում ենք, որ այնտեղի յայտնի Գալիպիան որբանոցի հիմնադիր և պահպանող մայրապետ Սերուհի Գալիպիանը վախճանուել է յուլիսի 7-ին։ Հանգուցեալը մեծ մեծակ կոչու լինելով, խնամում էր մեծակ հայ որբ և խնամողի միջոցով թիֆլիսի կուսանոցը, ինչպէս յայտնի է, ոչ որբ չէ խնամում։

ՇՈՒՂԱՆԵՐԻՑ.—Անցեալ տարի պատահական «Նոր-Խաբու» գրուած էր հեթանոս Կարապետի մասին, որը գրեա-

յու աղետութիւնից օգտուելով, ամեն տեսակ ցաւ ու տխրութիւն յանձն էր անում թշուառութեամբ։ Ուստի շատ շատերն իւր շուռը անցնում փորձերին երկարելու, ուղարկում էր միւս աշխարհը։ Այս մարդը հաղիւ։ Թէ զգաստացել էր ու խնամազուրկ թշուառութեամբ քաշել, յանկարծ Բօրչալուի Վերի-Սարալ գիւղում լոյս ընկաւ։ Ասաղ անուանով ինքնակոչ հէթանոս, որ իրեն համարելով Աստուտաւորեալ, ամեն մի ցաւազարի յանդգնում է հարանիւր Կիւն արհեստով ձխալով լինելով ընդունում է իւր մօտ հիւանդներ, որոնք թաքնալով, ստամբուսային և այլ ներքին հիւանդութիւններով են տառապում։ Որին ծուխ է տալիս, որին կտրատում է, որպէս զի իւր անկողնի աղալը ներքից հանի։ Խաբեալութեամբ փողոցի մի մասը սկզբից առնում է, և իրեն ապաւանդանքներն խնամ տանջանքներ ուտացնելուց յետոյ ուղարկում միւս աշխարհը։ Ոգտուելով անուշադրութիւնից, Ասաղ իւր տունն ուխտատեղի է դարձրել և խորամանկ միջոցներով ահալին հարուստութիւն դի-գել։ Ո՞ւր պարզեն է ուղարկութիւն դարձնելու, որ Ասաղները, հեթանոսաշինները ժողովրդին չխաբեն, չկեղծեն, իսկ մօլլա Ասկարի պէս խարդալը ողջ Բօրչալուն իւր կախարչութիւնների աւազակ լինելուց դադարէ։ Գաւառական թիւիւր այս ամենի մասին լուծում է շարունակ յայտնի չէլզը գիշերից չորսու գաղտնի համար, լուծում է սկանչը բաղ-մանի արած։

Թիֆլիսում մի ժամանակ ահալին աղ-մուկ բարձրացնող «բժշկական դատը» ինչպէս երևում է, այժմ չարուստութեամբ է Ռուսիայի թիւիւրներում։ Ռուսաց թշուառներն իրենք միմեանք չարութեամբ հրաշա-րակուել է, ինչպէս հայոցում են թիւիւրները, բւ. Կօրծնայի մի նամակն այդ դատի առթիւ։ Ների պատասխանն էլ կը լինի և այդպէսով անկողնի վիճա-բանութիւն։

ԲԱԳՈՒՆԻՑ.—Գաղուն մեծ քաղաքների կերպարանքն է ասանում նոյն իսկ վատ կողմերից։ Բազուն գերազանցում է ուրիշ քաղաքներին իւր բազմաթիւ անբարոյական կանանցով։ Ամեն չղզինաւոր նոր նոր խումբեր են գալիս բազմ ուր-նեւ, և Կիւնները թէ փողոցներում և թէ քաղաքային պարտիզում, ամեն մի քաղաքիկներով կը հանդիպէ անուշակ կանանց խմբերներին։ Նոյնպէս պակաս չեն օգտում «Շատօղեփեր»-ի, «Իմպե-րիալ»-ի և «Երեք Գաղի»-ի և զբաղւած նամակ անթիւ անբարոյական հաստատութիւն-ները։ Դրանց շնորհիւ առողջ երկա-սարգիների թիւը օրէցօր պակասում է մեղանքում։ Վերականգնող տեսակ տեսակ հիւանդութիւնները տարածում են ա-մեն չղզիններում։ Հասկացող դասը զի-մում է թիւիւրներին, իսկ հասարակ գա-ւաղ զիմում է «հեթանոսներ» օգնութեան։ Վերջինս «ուժը չինելու տեղ աչքն էլ հանում են»։ Ներկայիցու կայարա-նում միշտ կհանդիպէք առողջութիւնը կորցրած, երեսի զոյգը թաւառած, զը-լուար, մեղքը կտաքած, աչքերը խորնու-կած, հաստ չորերում փաթաթում հիւ-ւանդ ճանապարհորդներին, զբաղւած օ-տարութեան դիմած պանդուխտներ են, վերադառնում են հարկերից, այն յուսով, որ զիւրի օղը և բնութիւնը կօշտէ իրենց, և նորից կկազդուէ քաղաքում առող-ջութիւնը։

Մարկա և Րէլիս գիւղերում կատա-րեալ սող է։ Անընդհատ հեղեղներն և կարկուտը նրանց գրիւն են վերջին պա-տան հացից։ Մտերքս վերջին գիւղում հետեւալ զէպն է պատահում։ Մի մարդ, տանը թողնելով իւր կնոջը և վեց որդիներն, գնում է հաց ճարելու։ Նրկու օր իղուր միւս գաղուց յետոյ, ձեռնուռայն վերադառնում է տուն։ Նրան չըպապատում են սոված երեխա-

ները։ Գիւղացին տեսնելով, որ ոչինչ հնար չունի իւր բնածնութիւն օգնելու, վեր է առնում մի կտոր թուղ և հեռա-նում անից։ Միւս օրը, «Բա»-ի անկողնի, նրան ծառից կախում են զանուս։

ԻԶՄԻՐԱՆԻ ԿՏԱԿԻ ՄԻՅԱՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ.

Արդեն ընթերցողներին հայտնի ենք, որ այս տարի Իզմիրեան մրցանակա-լու թիւն միջոցին մրցանակը ստացել է պ. Գ. Շերմազանեան։ Այդ աշխա-տութեան մասին մի թիւի գաղափար-աւոր համար առաջ ենք բերում այդ գրուածքի մասին մրցանակալու թիւն յանձնաժողովին մատուցուած քննու-թիւնը։

«Նիւթեր Ազգային Պատմութեան համա-աշխատատեղութեամբ Գաղափար Շերմա-զանեանի ընթերցալ ուշի ուշով և ա-խորժանքը»

«Արդեւոր, երկարտողին համարը մեծ գրուական մի է արդէն այդ գրա-կան թանկագին գործիչ։ Ո՞վ է այն գրողը, որ հրամար հայն, որ լուծ չլինի Գ. Շերմազանեանի անունը, հանդիպած չլինի նրա զանազան ճաշակով և պի-տանի նիւթերով գրած բանաստեղծա-կան, պատմական, նկարագրական, թարգ-մանական, քննադատական և այլ բազ-մապիսի երկարտողութեանց զորս ի լոյս հանում է Ռուսահայոց պարբերական հանդէսներու և լրագրիւններու միջոցաւ։ Նա քաղաքանք է նաև Տաճկահայոց Արշալոյս Արարատեան և Մասիս լրա-դրոց վերածնողաց են»

«Այս գրքին աւելի է որ սկսած է նա զրէլ գործածել։ և այսօր իւր պատ-կաւելի և լիացեալ աւուրց մէջ կ'ըն-ծայէ Ազգայն մի գործ, որ նշանաւոր է ամենայն հանգամանք»

«Իւր այս գործին հիմն դրած է 1832 ամին, և ի զուրկ հանած 1863-րդ ա-մին, իսկ 1865 յունիս 28-29-ին երբ Թիֆլիսի մէջ տեղական-քաղաքական փոթորիկ մը ծագեցաւ, այդ արկածին զոհ գնաց Գ. Շերմազանեանի ամբողջ գրատունը։ Աւելի այնքան անդին կորս-տեան»

«Գ. Շերմազանեանի զգրատունը ոչն-չանալուն հետ անհետ եղած է իւր այս պատրաստած գործը, զոր դառնութեամբ սրտի ստէպ ստէպ կը յիշատակէ, որ կը պարունակէ վաթսուներէն աւելի հայ ա-նունանց կենսագրութիւնը բազմաթիւ-մանի և ճիշտ նկարագրութեամբ։ Յետ այ-նորից վերադառնի Պարսկաստան գնալով, ի նորոյ կը ձեռնարկէ գրել իւր սիրելի նիւթերը, զոր բաժանած է երեսուն և ութ գլխով, բայց անձինք որոց կենսա-գրութիւնը կ'ընէ, երեսուն և ութ են շատ աւելի են, յորս կը փայլին իրիկ գրականութեամբ անուանող անուանող անուանող անուանող, ա-ռաքնութեամբ և իմաստութեամբ, տիւ-նալը և դատելը Հայոց՝ Ոսկում խա-նումն, Սանամ խաթուն, Համասանցի հայուհին, և Կաղաւթնի մականուններն «տիւ ֆուր» (բերկրանք սրտի գեղանին ու խելանին, են, են»

«Ազգային պատմութեան նիւթերը կ'սկսէ 1779 թուականի գէպերին, նկարագրելով կենսագրութիւնը նշանա-ւոր Հայոց ի Պարսկաստան, և կը հա-նի կը դադարի մինչև այն հոյակապ անձնաւորութիւններն որ կ'ապրին մեր օրով և փառաւոր ասպարէզներ գրուած են քաղաքականութեան մէջ, որպէս է Մէլքում խան Զահեկիր և Նարինան խաներ, են»

«Վերադառնալ անձնաւորութեանց շա-տեր գրել վարժելով յորոց ունենց զը-րկատնութիւնն ուրախալ տուած են և ունենց ներկայացուցած, ու այնպէս յա-ռաջ մատուցած են մեծամեծ ասպարէզ-ները, բայց շատ ու են որ իրենց ազ-գութիւնը և հասարակ պահպանելով հանդերձ բարձրագոյն աստիճան և պաշ-տօնի հասած են ձեռնուռ և օգտակար հանդիսանալով իրենց ազգակցաց և ե-

կեղեցւոյ։ Անոնցմէ ոմանք ակամաւոր նախարարներ են, ոմանք պաշտակա-նաւորներ են, զանազան տեսակ, զնոյն-պետ, զօրապետ, բարեկարգիչ, կուսա-կալ, ոմանք արհեստով և ճարտարու-թեամբ փայլեալ, Արեւայ աշխարհի և Իրանի Շահին փառքն են եղած պի-տութեան սիւն և սուր, մի և նոյն մա-մանակ և հայ անտան պատիւ»

«Ներքին Ազգ Մասնաւոր խան» որ Կաճարաց ցեղի պետութեան հիւ-նադիրն է, և նոյն ցեղի սկստան է արդի Վ. Շահ Նարեկուն, զինոր զօրութեամբ հնազանդեցոյց պարսից գաւառներն և գաւառապետներն, ուստի և յառաջ եկաւ աւեր, աւար, գերութիւն և արխանդութիւն։ Նոյն աղետից մասնաւոր և հայրանակ գաւառները։ Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի որ հայերով լի ծաղկեալ քաղաք մի էր, 1795-ին աւերեցաւ և անթիւ գերիներ տուաւ։ Ղարաաղ, Ղարաաղ, Գան-ձակ, Շամբօր, Նախջևան, Ներսէս իրենց գիւղերով քանդեցան և գերի վարեցան։ Նոյնպէս և Շաթ Ալի Շահին և դահա-մաւանց Արքայ Միրզայի օրով թէ Օսմ. Պետութեան և թէ օտաւայ հետ եղած պարսկական պատերազմի միջո-ցին՝ իրենց քաղաքիւն և ընդարձակ ա-ւաններով, գիւղերով և քաղաքներով, որոց կարգին և Ս. Ելմիսին և այլ վանորայք, Բազրեանց գաւառը՝ Ս. Յով-հաննիս կամ Նու Քիլիսի վանք, Վաս-պուրականի և Տարսուց կողմանք մե-ծամեծ անցքեր կրեցին։ Պարսկահայոց զաղթականութիւն, և պատճէնք զանա-զան կոտորակայ կաթողիկոսաց և կա-րեւոր թղթաց են, են»

«Սղա ամեն Ազգային պատմու-թեան զուտ նիւթեր կը պարունակեն և նորս լրացուցիչ մասը կը կազմեն։ Ար-դար և եղեր են բանասէր ոմանք որ գրած են այն յիշատակեալ նիւթերի վրայ, բայց Գ. Շերմազանեանին յայտ-նի առաւելութիւն ունի, աւելի ման-րաման, աւելի հիմնաւոր, ուստի և ա-ւելի կատարեալ և ճշմարիտ»

«Իւր գրածներուն մեծ մասին տկա-րաստ է Գ. Շերմազանեան և կենսա-գրած անձանց ոմանք հետ բերան տա-րեան խոսած է, այդ անձանց ժամա-կից և գործակից ծերունիներէ լուծ է, այլոցմէ, ևս հարցուցած քննած. Մ. Թա-ղիպեանցի «Պատմութիւն Պարսից» գրքին և Կաղաթայի «Ազգաւոր» լրա-դրին։ Իսլամեան Տ. Յօս. աւաղ քահա-նայի «Գաւառականագրութեան» և պարսկե-րէն «Կաճարների պատմութիւն» անու-նով գրքին, Նոր Զուրայի Ամինափրիկ Ս. Վանուց մատենադարանը գտնուած կոտորակներէ, և այլ և այլ թղթակցու-թիւններէ ու հրատարակներէ, Ռու-սաց օրագրերէ և պատմական գրու-թիւններէ քաղած է, որ գրուած եղեր են Պարսից և Ռուսաց պատերազմներու, և այլ զէպերու առթիւ»

«Նիւթեր Ազգային Պատմութեան» այնպիսի մասեր են ունի հետաքրքրու-թեամբ լի որ ի հանդէս կ'աւարտի արքունեաց և պալատան ներքին և ար-տաքին արարողութեանց և կենսագրու-թեանց մասին նկարագրելով, զաւառաց և ցեղերու վրայ այնպիսի տեղեկութիւն-ներ կ'ընծայէ, որ բազմալ անձանք են։ Ինչի, ընտանեկանութեան, ծխից, սովորութեանց, տնտեսութեան, վաճա-ռականութեան, սպառի և կուսակարու-թեան, իսկապի պատկերներ կը զծէ, և ժամանակից մեծամեծ զէպեր կը պարզէ, որը Ազգային պատմութեան հետ նաև Պարսից կամ քաղաքական պատմութեան առաւ և բնութիւնը նիւթեր են»

«Եթէ հարկ լինէր այն գործին գնա-հատում ցոյց տալու համար ի մէջ բերել քանի մը հատուածներ, կարելի չէր ընտրել, զի բոլորնապակէս ընտրի է թէ նիւթով և թէ ոճով, միայն ուրիշ ուրիշ զրէլ կորով թուլացած ինկած է, իսկ ընդհանրապէս անմասն չաղաղութեամբ

գրուած է, պաշտաւ, կենդանի, նոր, որ կը յուզէ, կը լացնէ, կը ծիծաղեցնէ, կը հիւսնէ, կը կատարեցնէ, և կը դառ-նայ կը մեղմացնէ։ Առաւել համալից են բնագրատութիւնները»

«Այլ տեսնուի ահա թէ քաղաքներն աշխատութեանց և թանգարանի գործ մի է «Նիւթեր Ազգային պատմութեան համար աշխատատեղութեամբ Գաղափար Շերմազանեանի»։ և ըստ իմ կարծեաց բարեկիցաւոր Ազա Յ. Իզմիրեանցի կտակած Սահակ-Մեղրիք մրցանակին իսկապէս արժանի է»

Ինչպէս արդէն ընթերցողը գիտէ, յիշեալ մրցանակալու թիւն միայնա-մանաւորով որդի է պ. Գ. Շերմա-զանեանի հետ ընտանեկ յիշեալ գրուած-քը տպագրութեամբ ի լոյս հանելու հա-մար։ Յանկանում ենք աջակցութիւն

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Վ Ա Ն

«ՔԱՂԱՔԱՎԱՆ ԼՈՒՐԵՐ»

ՀԵՐԿԱՍՏԱՆ.—«Times»-ի Կաղա-թայի թղթակցը հայտնում է, որ Բօ-պալի մահաբան հնդկական կառավա-րութեան տնօրինութեան է յանձնել մի գունդ զաւառային ուսման զօրք, մի մի գունդ (բատալիօն) հետեւել և հե-ծեալ զօրք՝ Հնդկաստանի տահաններ զաւառայինութեան համար։ Բօմբէյի բը-նիկները ուսման զօրք միայնաւոր և Հնդկաստանի մատակարար ուսման զօր-քերին և դրուած է Բօմբէյի շրջանի ուս-ման զօրք կառավարիչ սպայի իշխա-նութեան տակ։

—Համաձայն Լէպպէլ Գրիֆիթի յայտնի նախագիծ, սպաների մի քանի շրջաններում պատրաստութիւններ են տեսնուի կառավարութիւնից թիւրու-թիւն տեսնալու։ Կաղաքում հոգ գնելու համար։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Յուլիսի 3-ին Բերլինի թիւրթերին Ֆիլիպպոսովից հեռագրում են, որ սուրբանը հանդիսաւոր կերպով ընդունեց գերմանական դեսպան Բադ-վիցին, որն Սուլթանին հայտնում է, որ Ալիէթ Ի Կայսրը աշխատ կայցելէ Կ. Պօլսու Սուլթանին անմիջապէս Բերլին ուղարկելու իւր մօտ եղող գերմանացի սպաներից մինչև կայսերական ախուի ձիերի թիւն ամբողջացնելու համար։ Վիլհելմ կայսրի ապրիլը պալատի զար-դարանքը, որ մի առ ժամանակ զաղա-րեցրած էր, կրկին նորոգուելու Գերմա-նական կայսրին ամենահանդիսաւոր ըն-դունելութիւն է պատրաստուած։

ՖԻՆԼԱՆԴԻԱ.—Ներսիսեան մամուլի ընդհանուր ուղարկութեան առաւելան այժմ կազմում է Բուլանտէլ և բուլան-ժական երկու պարագլուխներ Քօֆօրի և Գրիֆիթի զէմ սկսած գաղաք, որոնց մասին կայսրին ամենահանդիսաւոր ըն-դունելութիւն է պատրաստուած։ Այդ մեղադրական ճառը շատ երկար է և մանրամասն, այնպէս որ, մեք ան-կարող ենք մեր ընթերցողներին «ման-թագիւնը նա հետ, բայց մի գաղափար կազմելու համար, թէ ինչ կ'ետեղ ին մեղադրութեամբ Բուլանտէլ և իւր ընկեր-ները, այդ երեւում է մեղադրական ճա-ռի եղանակութիւններից։ Բուլանտէլ մեղադրութեամբ է, որ նա 1886, 1887, 1888 և 1889 թուական Քօֆօրի և Գրի-ֆիթի հետ միմեանք գաղաղութիւն է կազմել, նպատակ ունենալով կործանել կամ զանգեցնել անիւ ներքայ կառավա-րութիւնը, կամ քաղաքացիներին զնա-քով գործել տահանագրական պարզու-թեան զէմ, այդ գաղաղութեան համար արդէն պատրաստութիւններ տեսնուած և արդէն իսկ իրադարձուած է. ք. որ նա 1887 թուի յուլիսի 8-ին, զիջեմ-բերի 1-ին և 2-ին մի կամ մի բանի տնդած փորձեր է արել կառավարու-թիւնը կործանելու համար, կամ դառա-ձանել նրան և կամ քաղաքացիներին զրգուել, որ զէնքով զիմաղրութիւն ցոյց

